

Foto Glenn Murberg 20080920

Fristads Kyrka

I början av 1600-talet hade Fristad i kyrkligt hänseende överhöghet över Torpa by, som år 1622 blev grunden till den nya staden Borås. Torpa socken var nämligen på den tiden annexförsamling till Fristad, När Torpa kyrka år 1628 blev Borås stads kyrka, flyttade även kyrkoherden i Fristad, som då hette Arvid Hagvini Hornius till Borås. Det är också den första gången man i handlingarna läser om prästgården intill den nuvarande Caroli kyrka i Borås. Men att Fristad tidigare var en betydande ort och intog en dominerande ställning inom Vedens härad, det visar inte minst de intressanta gravvårdarna på kyrkogården från 1500- och 1600-talet. Den kan även erinras om att Älvsborgs regemente i äldre tider disponerade över ett område på kyrkogården. Detta område vårdades av regementet ända till år 1914, då det flyttades till Borås. Men så var också Fristad regementsplatsen i länet.

Foto Glenn Murberg 20110424

Tre äldre kyrkor har rivits i Fristads pastorat, det är Fristads gamla kyrka som revs i mitten av 1800-talet när den nuvarande kyrkan byggdes, samt Gingri och Längjums kyrka. Gingri kyrka var troligen byggd i romansk stil och daterad från äldre medeltid. I det smala koret utan absid fanns fyra stolar och dörrarna till dessa finns bevarade. Man kan se att de hade målade bilder av evangelisterna. Under golvet i koret låg den så kallade Hjortseredsgraven, täckt med en kalkstenshäll, numera i Fristads kyrka. Den visar bilderna av man och hustru klädda i 1600-tals dräkter och omgivna av sina 10 barn. Av den medeltida dopfunten finns endast skålen kvar. Kyrkans klockstapel, som var stor och till formen 6-kantig, hade endast en klocka. Den klockan är nu storklocka i Fristad. På Gingri kyrkogård uppfördes år 1937 en ny klockstapel med två klockor.

Foto Glenn Murberg 20110424

Längjums kyrka upphörde att användas redan på 1500-talet, men ruinen stod kvar in på 1860-talet, då stenen användes vid järnvägsbygget. På platsen finns det en sten som påminner om att det en gång har funnits en kyrka och att den betjänade framför allt byarna Längjum och Gärdstorp. Längjums kyrkoplats har även varit skådescen för historiska händelser. Under 1600-talet hölls här ting med fögderräfst och år 1766 gick den så kallade hoffmanska upprorsrörelsen ut från Längjum och Borgstena, som med primitiva vapen ämnade tåga till Stockholm. De gick genom Vänga och Bredared mot Borås, men så småningom upplöstes truppen, då en del av bönderna vänt tillbaka för att ta itu med vårsådden.

År 1830 beslöt sockenstämmorna i Fristad och Gingri att bygga en gemensam kyrka i Fristad. En byggmästare Peter Petterson från Sandhult fick uppdraget och Alla Helgons Dag år 1850 var kyrkan klar för invigning. Varje hushåll och varje hem hade på olika sätt lämnat sitt bidrag till de båda församlingarnas gemensamma Guds hus. Altartavlan skänktes år 1753 av "Admiralitets Capitainen Wälborne Herr Johan Gripenstedt, Herre till Gräfsnäs och Röhl jemväl thes husfru Vålborna fru Inga Catarina Gripenstedt". Så kan man läsa på en del av inskriften. Medan den nya kyrkan byggdes förvarades den enligt protokoll under läktaren. Två Gripenstedtska vapensköldar finns uppsatta på läkarbröset. Vid sidan av predikstolen finns inmurat epitafium över kammarrådet Johan von Seth. Han innehade Påtorps gård från 1751 till sin död 1790. Från Gingri gamla kyrka har flyttats över en liten förnämlig ljuskrona, som nu finns i sakristian. En tavla med Petri förnekelse som motiv kommer också från Gingri gamla kyrka. Predikstolen är ett vackert arbete från mitten av 1800-talet, i tornethänger tre klockor.

Foto Glenn Murberg 20110424

Under de senaste decennierna har Fristads kyrka fått flera nyförvärv. 1940 återfördes fyra apostlatavlor, som fanns på läktarbrösten i den gamla kyrkan. Två av dessa föreställer apostlarna Petrus och Andreas. Dessa tavlor, som var i gott skick, skänktes till kyrkan av framlidne hemmansägaren Claes Andersson. De två andra som troligen föreställer evangelisten Markus och aposteln Tomas, har återköpts från en gård i Borgstena och restaurerades av konstnären Manfred Flyckt i Tärby. De finns i Gingrirummet och är troligen av gammalt datum. År 1964 återfanns i en skrub i vapenhuset en mässhake från 1773 samt några textilier, bland annat en brudpäll, en kalkduk samt ett predikstolskläde. Mässhaken är tillverkad av sammet och var på sin tid säkert en stilig sådan. Nederst läses: "Ano 1773". Brudpällen tros härstamma från samma tid som mässhaken. Vem eller vilka kan ha burit den stiliga mässhaken från 1773? Den som man först kommer och tänka på är den mångkunnige kyrkoherden Teol. Dr Axel Luth, född 1708 och utnämnd 1765 till kyrkoherde i Borås och Fristad med flera socknar. Dr Luth har gjort sig känd bland annat för sitt arbete med ett nytt psalmboksförslag. Han lämnade 1756 anmärkningar över svenska psalmboken till prästståndet. Luths förslag mottogs med erkänsla och han utnämndes till prost över Ås kontrakt 1757. År 1768 blev han teol. Dr och 1773 kallades han att komma under omröstning till Stockholm. År 1778 blev han riksdagsman och Luths efterträdare som kyrkoherde i Borås och Fristad blev prosten Olof Reinholdsson, som blev kyrkoherde i Borås och Fristad 1783. År 1790 utsågs han till kontraktsprost och han tjänstgjorde i pastoratet till sin död 1821. Han var en mycket praktisk man som bland annat inrättade en klädstamp på eckl. bostället Mölarp i Fristad och förändrade den gamla svaltkvarnen vid Viskan till hjulkvarn.

Fristads kyrka genomgick en omfattande renovering 1973 och erhöll då bland annat nytt golv och nya bänkar samt nytt altarbord. Två rum inrättades under läktaren, det till vänster som kom att kallas Gingrirummet används för mindre gudstjänster. De dyrbaraste inventarierna som tillkommit på senare tid är de båda orglarna, kororgeln från 1973 och huvudorgeln på läktaren byggd 1978, båda från Grönlunds orgelbyggeri i Gammelstad. Den senare innehåller hela 32 stämmor.

Som gåvor till det nya altaret har erhållits ett krucifix snidat av Eva Spångberg, G. Hjalmseryd, samt fyra ljusstakar och två vaser i silver. Kyrkan har också fått en ljusbärare, där gudstjänstdeltagarna har möjlighet att tända böneljus samtidigt som de ger en gåva till Svenska Kyrkans Mission.